

РЕЦЕНЗИЯ

От

Проф. д-р Веселка Дулева, дм

Началник Отдел "Храни и хранене"

Национален център по общественото здраве и анализи

Относно: конкурс за „Доцент“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ към Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“, УС „Хигиена“, съгласно обява в Държавен вестник, бр. 85 от 08.10.2024 г.

Със заповед № Р-109-443/05.12.2024 г. на Ректора на Медицински университет - Варна и протокол № 235/27.11.2024 г. на Факултативен съвет на Факултет „Обществено здравеопазване“ при МУ-Варна, и протокол №1/13.12.2024 г. съм определена да изготвя рецензия по конкурсна процедура в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ към Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“, УС „Хигиена“.

Единствен кандидат в конкурса е гл. асистент д-р Албена Борисова Тонева, дм.

1. Кратки биографични данни и кариерно развитие на кандидатката.

През 1989 г. д-р Албена Борисова Тонева завършва висше образование ВМИ - Варна магистър -специалност медицина. От 1989 г. до 2000г. д-р Тонева работи като лекар ординатор в ХЕИ-Варна, а до 2006 год. е последователно завеждащ сектор „ТСК“ в ХЕИ-Варна и началник отдел КХОХ, РИОКОЗ-Варна. От 2006 г. до 2011 г. тя е директор на Дирекция „Здравен контрол“- РЗИ-Варна. От 2011 г. до 2014 г. д-р Тонева е началник отдел „Контрол на храните“ в ОДБХ-Варна. От 2014 г. до 2021 г. д-р Албена Тонева е лекар в Имунохематологична лаборатория, РЦТХ-Варна. В периода 2021-2024 г. д-р Тонева е лекар ОПМ към НПЦВЕХ, ВМА-София; член е на комисията по ВБИ на МБАЛ-Варна

От 2015 год. и понастоящем д-р Тонева е асистент, в следствие от 2020 год. гл. асистент към Катедра „Хигиена и епидемиология“, ФОЗ - МУ-Варна.

От 2017 г. до 2019 г. д-р Албена Тонева и докторант на самостоятелна подготовка в МУ-Варна към катедра „Хигиена и епидемиология“, специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“. През 2019 год. защитава дисертация на тема „Хранителен статус на деца с нервно-психични заболявания и връзката му с качеството на живот на родители и обгрижващи“. От 2019 год. тя е „доктор“ по специалност: „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“. От 2020 год. и до момента д-р Тонева е главен асистент към Катедра „Хигиена и епидемиология“, ФОЗ, МУ-Варна.

Д-р Албена Тонева специализира „Хранене и диететика“ през периода 1998 г. - 2002 г. и след успешно положен изпит, тя придобива медицинска специалност Хранене

и диететика през 2002 год. В периода 2000-2002 г. д-р Албена Тонева има допълнителна квалификация в МУ-София по Хомеопатична терапия.

Съгласно удостоверение №099-4599/08.11.24 год. към датата на конкурса, д-р Тонева има трудов стаж 34 години, 10 месеца и 15 дни. Д-р Албена Тонева, дм е лекар с дългогодишна практика и значими научно-практически резултати в областта на хигиена на храненето.

Научните ѝ интереси са свързани с някои основни области на хигиенната наука: Хранене, хранителен статус и нервно-психическо развитие на деца; Орален статус на деца; Алергични заболявания при деца; Хранене по време на бременност и кърмене; Качество на живот; Биохрани и официален контрол на храни; Вътреболнични инфекции.

Д-р Албена Тонева владее руски, немски и английски езици

2. Общо описание на представените материали и изпълнение на наукометричните критерии.

Гл. ас. д-р Албена Тонева, дм е представила за участие в конкурса общо 53 броя статии. В академична справка № 1042/19.11.2024г. от Библиотека, МУ- Варна са описани 22, от които 9 в индексирани в Scopus или Web of Science; 11 в нереферирани списания, дисертационен труд. Представена е монография на тема „Хранителни аспекти на „тихата пандемия“ - аутизъм, и детската церебрална парализа“. Допълнително са включени в справката и 2 бр. пълнотекстови публикации в научни издания, автореферат и 3 публикации към дисертацията. От представените 22 публикации, д-р Тонева е първи автор на 5 от тях. Според академичната справка представените от д-р Тонева публикации удовлетворяват минималните наукометричните показатели за заемане на академична длъжност доцент.

Представени са 62 броя участия в национални и международни конференции и конгреси, от които 33 бр. постери.

В изготвената академична справка от МУ – Варна се вижда, че д-р Тонева е цитирана 5 пъти.

Представените от кандидата публикации за участие в конкурса, като брой и категории, напълно съответстват на препоръчителните минимални количествени наукометрични критерии за заемане на АД „доцент“, определени в Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

3. Качествена оценка на научно-изследователската дейност и приноси.

В представената научна продукция на д-р Тонева, научните трудове и резултати от изследователската работа са обособени в 8 тематични научни направления: Хранене, растеж и нервно-психическо развитие на деца с невропсихиатрични разстройства; Орален статус на деца с невропсихиатрични нарушения; Хранителни алергии в кърмаческа възраст; Здравословно хранене по време на бременност и кърмене; Биохрани и Официален контрол на храни; Качество на живот на родители и обгрижващи деца с невропсихиатрични разстройства; Болнична хигиена и вътреболнични инфекции; Научна работа със специализанти и студенти.

Могат да се очертаят **научните приноси** на д-р Тонева по отделните тематични направления.

Принос с теоретичен характер представлява представената монография:

- *Хранителни аспекти на „тихата пандемия“ - аутизъм, и детската церебрална парализа*

Монографията е посветена на актуален въпрос в медицинската практика, за първи път в България е разработено ръководство, обхващащо всички хранителни аспекти на аутизъм и детската церебрална парализа. Задълбочено и с разбиране са разгледани въпросите на описание и характеристики и невропсихиатрични разстройства при деца, Епидемиология и характеристики на разстройствата от аутистичния спектър и детската церебрална парализа. Представени са данни за разпространение и характеристики на разстройствата, както и причините и рисковите фактори за уврежданията на развитието при децата. Обсъдени са основни рискови фактори, свързани с майчиното хранене и невноразвитие при децата, както и влиянието на храненето на майката върху ранното развитие на мозъка и психическото здраве на детето. Представени са проблемите при храненето на деца с невропсихиатрични и двигателни нарушения. Разгледани са хранителните предизвикателства и стратегии за справяне с трудностите при тези нарушения. Подчертана е важната роля на мултидисциплинарния подход за оптималното управление на хранителния статус на децата с двигателни и когнитивни нарушения. Обсъдени са основни нужди и предизвикателства за подпомагане на храненето и преодоляване на риска от макронутриентни и микронутриентни дефицити при деца с невропсихиатрични разстройства.

С важно значение за медицинската практика са приносите на д-р Тонева с **теоретико-методологичен и приложен характер**:

- *Хранене, растеж и нервно-психическо развитие на деца с невропсихиатрични разстройства.*

За първи път в България е извършен анализ и оценка на хранителния статус на деца с невропсихиатрични разстройства чрез биохимични маркери и антропометрични показатели и индекси по стандартите и критериите на СЗО (2006, 2007) и на Американското общество по парентерално и ентeрално хранене (АОПЕХ) (2015), както и връзката му с оралния им статус и хранителните предизвикателства и проблеми.

Разгледани са рисковите фактори, имащи значение за хранителния статус на децата с невропсихиатрични разстройства, като е доказана високата честота на дефицит на витамин Д, което е оригинален научен принос за България.

Разгледано е разпространението на разстройствата на развитието в световен план и е представена информация за вероятните причини и рискови фактори.

Анализирани са характерни за разстройства като аутизъм и церебрална парализа предизвикателства, които могат да се дължат на функционални нарушения на нервната система и на поведенчески фактори. Потвърдена е връзката на моторно-двигателна активност с вида на невроувреждането, хранителния и оралния статус на деца с невропсихиатрични нарушения. Дискутирани са подходи за подпомагане на храненето на децата с когнитивни нарушения и двигателни нарушения деца. Установените малнутритивни промени са важен индикатор за своевременни мерки, като са направени препоръки за оптимизиране на храненето и суплементиране на деца с невропсихиатрични разстройства, съобразно установените дефицити.

- *Орален статус на деца с невропсихиатрични нарушения.*

За първи път у нас са проучени оралният статус и влиянието на оралната патология при деца с невропсихиатрични нарушения и въздействието им върху затрудненията при хранене. Оригинален научен принос има определянето на вида на захапката на деца с невропсихиатрични разстройства като етиологичен фактор за нарушения в храненето им. За първи път у нас е проучена връзката между недохранването при деца с невропсихиатрични разстройства и състоянието на оралната лигавица. Резултатите дават основание за препоръка за провеждане на профилактични програми, осигуряващи оптималното здраве на детския дъвкателен апарат.

- Хранителни алергии в кърмаческа възраст.

Анализирани са рисковите фактори за възникване на хранителна алергия в кърмаческа възраст: начин на хранене и живот (вкл. тютюнопушене) на майката, раждане на термин или преждевременно, начин на раждане, atopичен терен в семейството и др. Проучени са факторите, влияещи върху развитие на деца с фамилна анамнеза за алергия през ранна детска възраст. Подчертано е значението на ранната диагностика за предотвратяване на тежките усложнения на алергията към белтъка на кравето мляко. Предложени са препоръки за храненето на бременни жени и кърмачки и в ранната детска възраст.

- Здравословно хранене по време на бременност и кърмене.

Разгледани са влиянието на храненето и поведението на майката, както и на замърсители от заобикалящата среда върху невrogenезата и невrorазвитието на децата. Обсъден е недостигът на ключови хранителни вещества, като фолиева киселина, витамин D, дълговерижни полиненаситени мастни киселини, желязо и др., които си свързват с увеличен риск от когнитивни и поведенчески нарушения. Демонстрирана е връзката между няколко контролируеми фактора и развитието на детето в края на първите 1000 дни, което варира в зависимост от вида на ранното хранене. Проучени са практиките на кърмене при деца с atopична анамнеза, оценено е нервно-психическо им развитие с валидиран въпросник по методиката DP-3 и е установено, че най-силният предиктор за по-висок общ резултат за детското развитие е липсата на atopичен дерматит.

- Биохрани и Официален контрол на храни.

Представени са аспектите на официалния контрол при производството, търговията и етикетирването на биологични продукти в Североизточна България. Проучени са демографските и социално-икономически характеристики на потребителите на органични храни от област Добрич и нагласата им да купуват био храни, като е очертан профила на потребителите. Анализирани са резултатите от официалния контрол и информираността на потребителите за биопродуктите в област Добрич. Установено е, че потребителите са добре информирани за означаване на биохраните предимно от телевизионни програми, интернет портали или специализирани уебсайтове. Направен е преглед на възможностите на системата за класификация на храни NOVA, за подпомогане разширяването и допълването на вече разработени диетични препоръки за превенция на социално значими заболявания.

- Качество на живот на родители и обгрижващи деца с невропсихиатрични разстройства.

За първи път у нас е проучено и оценено качеството на живот на родители и обгрижващи деца с невропсихиатрични нарушения, с въпросник на СЗО WHOQOL_BREF_26. Съществен научен принос е изследването за първи път в

България на връзката между храненето, хранителния и оралния статус на деца с невропсихиатрични разстройства и качеството на живот на родители и обгрижващите ги лица. Регистрирано е най-силно засягане на областта на социалните отношения и психическото благополучие на качеството на живот на родителите и полагащите грижи за деца с невроувреждания. Коментирана е необходимостта не само от здравни интервенции в подкрепа на детето, но и такива в подкрепа на цялата обгрижваща среда.

- Болнична хигиена и вътреболнични инфекции.

Направен е ретроспективния анализ на структурата на инфекциите, свързани с медицинското обслужване в МБАЛ – Варна към ВМА – София за 10-годишен период и са обсъдени са най-често изолираните причинители в интензивните отделения - *S. aureus*, *Pseudomonas spp.*, *Escherichia coli*. на инфекции. Проучено и сравнено е мнението на пациентите и медицинския персонал за безопасността на болничната среда. Получените резултати информация и може да се използва за подобряване на съществуващите практики или за въвеждане на нови модели, осигуряващи безопасността на пациентите.

- Научна работа със специализанти и студенти.

Ръководство на 6 специализанти по специалност „Хранене и диететика“ - участие в национални и международни научни форуми; научни публикации. Обучение на студенти от специалност „Медицина“ - участие в национални и международни научни форуми; научни публикации.

Д-р Албена Борисова Тонева има участие в 4 изследователски проекта.

- CD-skills project - Danube transnational interreg program 01.07.2020-31.12.2022
- COMISS - Тестване на въпросник за точков скрининг на симптомите, свързани с вероятна алергия към белтъка на кравето мляко (COMISS) при здрави кърмачета на възраст от 6 до 12 месеца.
- ЕС - NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект № BG-RRP-2.004-0009-C02 Повишаване на транслационните постижения в медицината (MUVE-TEAM) – Nutrilect, 2023-2026
- Проект № 22025 „Молекулни биомаркери при деца с генерализирано разстройство на развитието“ фонд „Наука“, 2023-2026

Учебно-преподавателска дейност

От приложената в документите справка с рег. № 112-489/08.11.24 г. се вижда, че д-р Тонева започва своята преподавателска дейност през месец септември 2015 г. в Катедра Хигиена и епидемиология, Факултет по обществено здраве, МУ- Варна. Според справката д-р Тонева е асистент от 2015 год. до 2020 год., след което до момента тя е гл. асистент.

Д-р Тонева преподава в магистърски и бакалавърски програми по различни специалности: Хигиена и екология на студенти по специалности Медицина, Зъботехник, Рехабилитатор; Околна среда, хранене и здраве и Хигиена на лечебните заведения и вътреболнични инфекции по специалност Здравен мениджмънт; Хигиена на хранене: II част и Хигиена на детско-юношеската възраст II част по специалност: Инспектор по обществено здраве; Хранене при деца с гълтателни трудности по специалност Логопедия; Безопасност на храните. Законодателство в областта на храните по специалност Опазване и контрол на общественото здраве; Комунална

хигиена: II част по специалност Инспектор по общественото здраве; Хигиена и екология на здравното заведение по специалност Управление на здравните грижи; Съвременни концепции в проектирането на лечебни заведения по специалност Биомедицинска техника и технологии.

Ръководител е на един дипломант с дипломна работа на тема: "Скрининг за малнутриция в детско отделение в спешна болница УМБАЛСМ "Н. И. Пирогов".

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предоставените документи потвърждават богатия опит, продуктивната научна и изследователска работа, професионална компетентност и преподавателски опит на д-р Тонева.

Анализът на цялостната научно-изследователска, публикационна и преподавателска дейност на гл. ас. д-р Албена Борисова Тонева, дм ми дава основание да твърдя, че те напълно съответстват на наукометричните изисквания и критериите за заемане на академична длъжност „Доцент“, определени в Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна и на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Базирайки се на гореизложеното изразявам положителна оценка и убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да гласува „ЗА“ заемането на академичната длъжност „ДОЦЕНТ“ от гл. ас. д-р Албена Борисова Тонева, дм в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ към Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“, УС „Хигиена“.

Заличено на основание чл. 5, §1, б. „В“ от Регламент (ЕС) 2016/679
--

19.02.2025 год.

Проф. д-р Веселка Дулева, дм:.....